

jar [DAg.], bastant insòlit (*tocarejar AlcM*). *Toquejada*; *toquejador*; *toquejament*. *Toquinyar*; *toquinyament*; *toquinyador*. *Toquim* (mal grafiat *tuquim*); *toquinet*; *toquino*: cordetes i estris nàutics destinats a impedir que, tocant-hi, un altre passi de cert punt.

Entretocar-se [Lacav.]. *Entretoc* [Belv.]: «la pobre noya no podia viure de eixa manera: tothom li tirava *entretocs*, totes ses amigues s'apartaven d'ella», Ma. Maspons Labrós (M. de Bell-lloch, *Narracions y Llegendes*, 220).

Pertoquejar: «16 bótes de vi vermell, de les quals *pertoquen* 5 bótes a la companya» Bna. 1254 (CaCandi, *MiscHistCat*. II, 267); «no gos vendre degunes coses qui en lo mester de la speciayria *pertoquen*» a. 1381, en un document de l'a. 1381, i ja en un de 1376 (*InvLC*). Creació peculiarment catalana i occitana, de to més popular, feta damunt *pertànyer*, segons el model de les equivalències (*per*)*tànyer*/*tocar*, *pertanyent*/*tocant*; no reconegut pels lexicògrafs fins a Lacav., encara avui serva regust menys elevat que *pertànyer*; però l'ha desbancat *pertot*, fora de la ll. literària; i des de la Renaix. se li ha superposat en l'ús comú, fins del llenguatge més seriós. «--- Pallas curtas hi va tirant / el patró de la galera --- / tot tirant-hi las pallas curtas --- la més curta li'n *pertocà* / ---» (cançó del *Galardo Mosso*, reco. Buxó, crec a Bna. per a MilàF, *Romillo*., 215.4).

«Capmany ja no 's veu un simple analista --- sinó un ver historiayre, qui ab amor patri, reflexiu y rahonat, va posant les glòries nacionals al lloc que 'ls *pertoca* en lo camp general de l'història», MilàF, 1883 (*O. Cat.*, Gili, 267). «--- El seu apetit li'inclina al Bé, sense que ens *pertoqui* discutir la qüestió de la gràcia divina», Coromines (*Jardins de St. Pol*, O. C., 828b 2f.). «(Donen deu cèntims al coix) ---. POBRE SECON: Ens en *pertoquen* la meitat --- perquè el que'ls dóna té intenció de donar-los per a tots», Russinyol, *La Verge del Mar*, 11. «--- i sucumbir finalment, en la Batalla on l'Ebre nostre s'enrogí de tanta sang de les nostres joventuts. ¿Havíem tal vegada lluitat per una causa fatalment perduda? --- la resposta: Democràcia vol dir, per més que la persegueixin, supervivència --- heroisme --- natura, inherent, a la qual *pertoca* el darrer triomf», Carner (*Prosa d'Exili*, p. 60).

No estrany a la ll. d'oc, encara que poc freqüent (no Rayn. ni gloss. d'Appel), ja hi ha algun testimoni medieval de «*pertoquejar*/*pretocar* intr. toucher, concerner, avoir rapport à» (PDPF); quatre cites en prosa lld. Ss. XIII-XIV, PSW VI, 288), però modernament Mistral empra la segona variant en el sentit de 'afectar, commoure': «Calendau --- pres per arbitre, atresouno poulidament li coumbatènt ---; *pretouca* 'i la gremio, li mesteirau s'embrasson sus li prat-bataiè» (sumari del cant VIII, trad. «touchés aux larmes»). *Pertocant*; *pertocança*.

Retocar: registrat en una forma de present en els diccs. de rims d'Aversó (1050) i JMarc: «*tochi: retochi: enderrochi: brochi* ---» i altres tres en -*òqui* (1021); derivat comú amb el fr., cast., it., oc. mod., anglès etc.; després només des de Lacav. («*retractare*

quidpiam»); *retoc*: «e fuy membrant / de un *retoc*, / qual dix un coc / a sa senyora / gran tragadora: / —Qui massa cuyta, / crua, mal cuyta, / o massa calda, / ab què s'escalda, / pren la vianda», JRoig (*Spill*, 3923). 'Rèplica'? (cf. la frase avui ben usual *això no té retop*) o més aviat 'proverbi?', 'entretoc'? «La última mà que es dóna a una obra» (Lab. 1840, Belv.). *Retocador*.

Trastocar: «*praeverto, perverso uti ordine in aliqua re et praepostero*», DTo. 1647; se cita d'alguna ed. tardana d'OPou, i en una poesia del cançoner *Flor d'Enamorats*, que té aire de ser de Timoneda, mj. segle XVI o èmuls (encara que no és prou fiable la reed. moderna de l'ed. de 1573). Té raó AlcM en notar que no és segur que sigui pres del cast. *trastocar* o bé format en cat. damunt *tocar*, car al capdavant el cast. *trastocar*, que no té ben bé el mateix sentit, és mot relativament modern [1573], usat per alguns clàssics (DAut.; *trastocar* allí S. XIX, DECH v, 649a6-10); i tampoc *trocac* no ha estat sempre enterament estrany al català. En tot cas avui el mot està perfectament arrelat entre nosaltres, i autoritzat per la seva presència en tot el territori lingüístic (Mall., Men., alts Pirineus: *trəstəkát* eufemisme per 'boig', Esterri de Cardós, 1934). I en l'obra d'escriptors, collectors i filòlegs de llenguatge irreprotxable.

En català central *trastocar-se* 'trastornar-se l'enteniement' (menys sovint transitiu), i encara més *trastocat*: Verdaguer, víctima de tantes envages, injustícies, traïcions i soberga gasiveria, exclamava: «qui'm motejava de brètol, / qui de ximple y *trastocat*: / aquest me dóna l'espatlla, / aquell altre 'm gira 'l cap», *Flors del Calvari* (O. C. Pop. XVI, 85). A Menorca 'expressar un judici desfavorable': «si havia dit, de sa llargària d'un pam o d'un forc, *trastocant* sa fia de l'amo», Camps Merc. (*Folkl*. II, 22); 'pensar mal de' (gloss.): «Com era que allà en feien tan poc cas de mostrar ses comes...? Ell no *trastocava* ningú, però aquelles joventuts... hagueren pogut mirar un poc més prim», Ruiz Pablo (en el viatge a Bna. de l'Amo de S'Uastrar, *IdOr* I, 113). En cat. central, només en el sentit de 'torbar la raó', en què forma part (eventualment com a tr.) del llenguatge més viu, i més natural i expressiu: «Jo n'he conegut moltes, de dones --- Però com tu, amb aquest no sé què que 'm *trastoca*, no n'he vista cap, ni aquí, ni a les *Falipines* ---», Russinyol, *L'Heroe*, p. 85.²

Trastocar-se mallorquí 'canviar de lloc': «A mi me'n pren com la roca / que està dins camp desolat: / vent i aigo la combat, i ella no *se trastoca*» (Moll, *Amoroses*, 57). Fins si *trocac* hi ha tingut àdhuc en cat., alguna part, és segur que hi ha hagut contribució i convergència, no sols fonètica, amb *tocar*. *Trastocament* [Lacav.: «eversio, subversio»]. *Trastoc*.

CPT.: *Tocaboires* [Bna., DAg.]. *Tocacampanes* [1888]: «diuen *tocacampanes* / a aquell que mai fa res bé» en un recull inèdit de versos juvenils de Coromines; Fontserè el trobava a faltar en el DOrt. *Tocacorrandes*. *Tocabores*. *Tocapolze*: tribut que els andorrans presenten al bisbe quan hi va a presidir el Consell